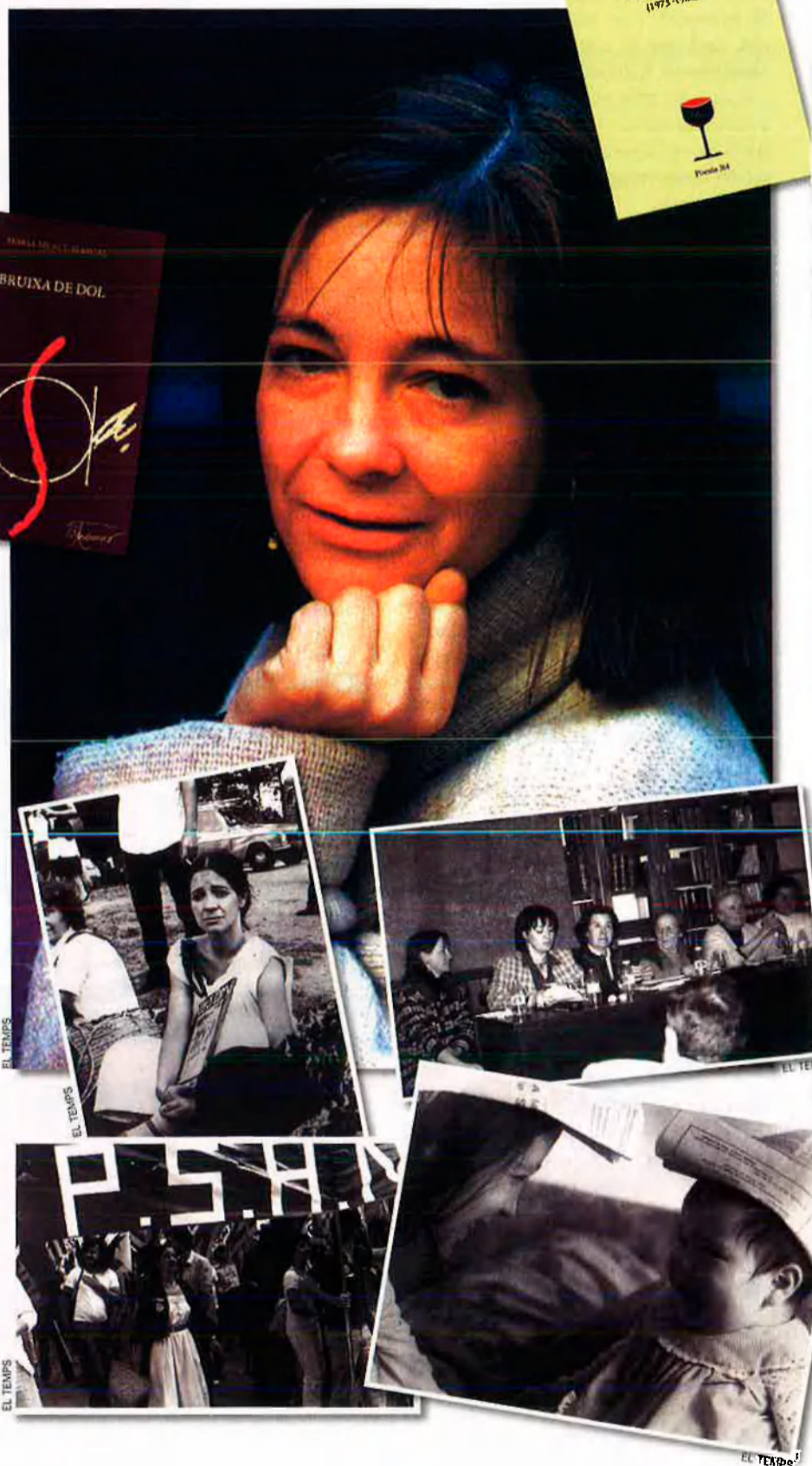

Arriba el 8 de març, dia de les dones treballadores, i enguany, que en farà deu de la seva desaparició, hem volgut dedicar un dossier especial a Maria-Mercè Marçal. Ella va unir des dels seus versos qualitat literària amb compromís, i des dels versos li resseguim la vida. Lluïsa Julià, doctora en literatura moderna i contemporània i secretària de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, ens presenta una selecció de sis poemes clau en la trajectòria de Marçal i, després de l'entrevista amb una altra filòloga i especialista en literatura de dones, Laia Climent, hem convidat sis poetesses joves i actuals dels quatre punts cardinals del país a parlar-nos de la seva relació amb aquesta indiscutible "mare literària". El camí és obert.

Maria-Mercè Marçal, un solc obert

Llegint Maria-Mercè Marçal

Com introduir-se i traçar i deixar *solc* en una cultura eminentment androcèntrica? Aquest repte que Maria-Mercè Marçal emprèn a mitjan anys 70, amb un nou descobriment de la llengua pròpia i del feminisme, juntament amb tota la seva generació, l'amplia i el solidifica poema a poema i llibre a llibre. Per això, tan representatiu com la "Divisa" que inaugura la seva obra trobem aquest únic

cal·ligrama que Maria-Mercè va publicar i que també pertany a *Cau de llunes* (1977). "La cultura –també aquella que havia estat "feminitzada" per l'opressió–, refeia Marçal anys més tard, ens ensenyava un llautó fal·locèntric, indiferent o hostil davant de les nostres veritats balbucejades. Sobrades de pares de la pàtria –de la postissa i de la de debò–, ens descobríem, de sobte, culturalment i literàriament òrfenes de

CL^OS

S^{OLC}

"Clos / Solc". Dins *Cau de llunes*, *Llengua abolida*

Quina duna el meu ventre, vedruna de la mar!
Veus, en cruïlla oberta s'hi abrira el teu nom.
Jo en faria un collar a la torre dels vents,
ai que més ai,
però els cavalls de l'ordre em trepitgen la llengua.

Quina onada el meu ventre, solcada pels vaixells
que inscriuen el teu nom a la polpa marina!
Com lluiria amb rella de sals i de coralls,
ai que més ai,
però els cavalls de l'ordre em trepitgen la llengua.

Quina proa el meu ventre, amb gallaret d'amor!
Duria el teu senyal, conjur d'estrelles altes,
al cim del pal major, com un ram de gavines.
Ai que més ai,
però els cavalls de l'ordre em trepitgen la llengua.

"Quina duna el meu ventre, vedruna de la mar!" Dins *Sal oberta*.

Cap foc no s'arbra com tu dins la terra,
dins de l'espai atònit del meu sexe
on es dreça el deler contra la runa.
Lluny dels topants que defineix l'espasa
l'ombra i l'atzar s'abracen i creix l'hora
arrapada a l'arrel d'aquest gran arbre.

Arrapada a l'arrel d'aquest gran arbre,
cap foc no s'arbra com jo dins la terra.
L'ombra i l'atzar s'abracen i creix l'hora
dins de l'espai atònit del teu sexe,
lluny dels topants que defineix l'espasa,
on es dreça el deler contra la runa.

Em vesteixo de no, contra la runa.
Em vesteixo de sí i afirmo l'arbre.
renego vells confins que clou l'espasa
i, al cor de la revolta de la terra,
convocant tots els verds en el teu sexe,
reafirmo l'esclat urgent de l'hora.
Reafirmes l'esclat urgent de l'hora.
Et vesteixes de no contra la runa.

Convocant tots els verds en el meu sexe,
et vesteixes de sí i afirmes l'arbre.
I, al cor de la revolta de la terra,
renegues vells confins que clou l'espasa.

L'amor és una dansa sense espasa
quan cap rellotge no marca cap hora.
A l'aiguaneix del dia i de la terra
s'alça, maial, la lluna sobre runa.
M'escris el nom a l'escorça de l'arbre
entre foscants, a l'areny del meu sexe.

Entre foscants, a l'areny del teu sexe
l'amor és una dansa sense espasa.
T'escric el nom a l'escorça de l'arbre
quan cap rellotge no marca cap hora.
S'alça, maial, la lluna sobre runa
a l'aiguaneix del dia i de la terra.

Tu i jo i la terra que anomenem sexe
colguem la runa i corferim l'espasa.
Triomfa l'hora entre la sal de l'arbre.

"Sextina Mirall". Dins *Terra de mai*,
inclòs a *La germana i l'estrangera*, *Llengua abolida*.

mare." (*Cultura*, núm. 25, juliol-agost 1991).

I, continuava l'article posant de manifest "el punt de les dones" –"nosaltres seguirem, tretze són tretze"– que s'havia convertit ja en una proposta política i antropològica generacional i que en el terreny personal havia significat i significava una lluita tossuda i un clam de llibertat vers la necessària feminització, també, de la maternitat i de la lenta construcció de noves relacions entre les dones: "Ens cercàvem entre línies, ens sotjàvem, ens fitàvem o ens miràvem de retüll, a la recerca de complicitats que sovint sentíem sense fer-les explícites. Progressivament, descobríem que no érem les úniques, ni les primeres... Trobàvem la baula de la cadena que ens lligava a una lluita secular."

"Clos" i "solc", alhora, "parlo en plural, per bé que de fet és de mi mateixa de qui parlo", reblava en aquella ocasió. Maria-Mercè Marçal havia convertit aquell camí comú del feminisme en el centre de la seva investigació poètica,

punt d'interrogació i mirall del propi procés vital. Després de *Bruixa de dol* (1979) i *Sal oberta* (1982), les quinze sextines de *Terra de mai* (1982), posteriorment incorporades a *La germana, l'estrangera* (1985), inauguraven l'expressió de l'amor lèsbic, de l'amor conjugat en femení en la tradició poètica catalana.

Marçal estimava la tradició poètica heretada: Salvat, García Lorca, Foix, l'amic Brossa, però també Ausiàs Marc, Maragall, Riba... i a través d'aquesta tradició refeia estrofisme i motius, per redefinir la paraula *terra*, per deixar-ne un nou solc que expressés la subjectivitat femenina en tota la complexitat moderna. "Cap foc no s'arbra com tu dins la terra" mostra el diàleg amb aquesta tradició, amb la sextina provençal d'Arnaut Daniel, joc enginyós, bell i antic, combinatòria de paraules que multiplica i canvia i connota noves significacions. En aquest cas, el mirall del desig femení. Perquè Marçal és la poetessa del desig, de l'expressió

del desig, del desig carnal, del desig descarnat, del seu gaudi, el seu reclam, de la celebració del desig, també de les seves despulles, del seu enrunament: "Com si un tauró m'arrenqués una mà". Imatges de devastació, de desfeta i desencís, fetes expressió lírica.

També he triat un breu poema que mostra el dolor per la mort del seu pare, Antoni Marçal, una figura controvertida a la seva joventut i també molt estimada i reelaborada a *Desglac* (1989), sens dubte el llibre més madur de la poetessa. Entre els molts poemes dedicats novament a l'amor, "El meu amor sense casa", que Maria-Mercè llegia amb veu baixa, tènue, gairebé com un murmur incessant, és una mostra dels canvis (trasllats, mudes...) constants, reals i de tantes altres dimensions, que cal emprendre al llarg de la vida. Com a poeta s'instal·la a la intempèrie. La seva obra, però, ha creat una nova dimensió en la poesia catalana moderna.

Lluïsa Julià

Com si un tauró m'arrenqués una mà
i tot seguit l'escopís a la platja
i ella mogués els dits per manaments
estranyos als de la meua voluntat
i ja no obeis més el meu cervell
—tal com el cap del gall decapitat
obre i tanca la boca i el cos corre,
esparverat, llunyà, sense retorn—
jo contemplava aquell bocí de mi
esdevingut, ja per sempre, estranger,
i alhora imprès per sempre, a cor i a sang,
en el desig cicatritzat, i en l'ombra.

"Com si un tauró m'arrenqués una mà". Dins *La germana, l'estrangera*.

Com una nena petita en els teus braços,
una embosta en les teves mans de pols,
abraça'm com una mare
ara que ets terra ja per sempre.

"Com una nena petita en els teus braços". Dins *Desglac*.

El meu amor sense casa.
L'ombra del meu amor sense casa.
La bala que travessa l'ombra del meu amor sense casa.
Les fulles que cobreixen la bala que travessa l'ombra del meu amor sense casa.
El vent que arrenca les fulles que cobreixen la bala que travessa l'ombra del meu amor sense casa.
Els meus ulls que arrenen el vent que arrenca les fulles que cobreixen la bala que travessa l'ombra del meu amor sense casa.
El meu amor que s'emmiralla en els ulls que arrenen en el vent que arrenca les fulles que cobreixen la bala que travessa l'ombra del meu amor sense casa.

"El meu amor sense casa". Dins *Desglac*.